

dan daha mükemmeldir. Atsız bu tercüme-yi daha sonra gözden geçirerek *Osmanlı Tarihleri* içinde tekrar neşretmiştir (bk. bibl.). İlk baskıda Türk boylarıyla ilgili olarak verilen geniş bilgi ve açıklamalara bu neşirde yer verilmemiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

N. Atsız, *Şükrullah Behcetü'ttevârîh (Osmanlı Tarihleri* içinde), İstanbul 1949, s. 36-76; Taşköprizade, *Şekâ'ik*, s. 94-97, 116; Mecdi, *Şekâik Tercümesi*, s. 114-115; Hoca Sâdeddin, *Tâcü't-tevârîh*, II, 452; *Keşfü'z-zunûn*, I, 258; *Sicill-i Osmânî*, III, 154; Storey, *Persian Literature*, I, 91-92; Babinger (Üçok), s. 20-22.

AYLA DEMİROĞLU

BEHCET, Hulusi

(1889-1948)

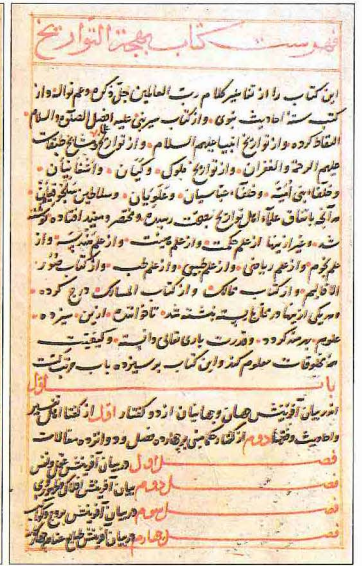
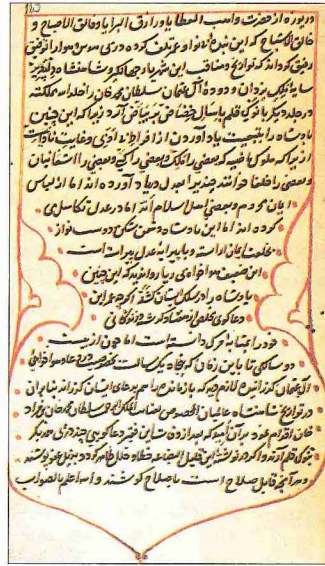
Kendi adıyla anılan
"behcet hastalığı"nı keşfeden
Türk hekimi.

İstanbul'da doğdu. Maarif müdürle-rinden Ahmed Behcet'in oğludur. Beyrut Fransız Okulu'nda ve Beşiktaş Rüşdiyesi'nde okudu. Tıp tahsilini İstanbul'da Gülhane Askerî Tabâbet ve Tatbikat Mektebi'nde yaptı, buradan 1910'da mezun oldu. 1914'e kadar aynı hastahane-nin cildiye kısmında asistan olarak çalıştı. Bu tarihten itibaren Kırklareli Askerî Hastahanesi başhekim muaviniği yaptı, daha sonra 1918'e kadar cildiye mütehassısı olarak Edirne Askerî Hastahanesi'nde bulundu. Bir yıl süreyle Budapeşte ve Berlin'de inceleme yaptı. İstanbul'a dönünce bir süre serbest hekim olarak çalıştı. 1923'te tayin edildiği Hasköy Emrâz-ı Zühreviyye Hastahanesi başhekimliğinde altı ay kaldıktan sonra on yıl süreyle Gureba Hastahanesi'nde cildiye mütehassısı olarak görev yaptı. 1933'teki üniversite ıslahatında İstanbul Tıp Fakültesi Deri Hastalıkları ve

Hulusi
Behçet

Behcetü't-
tevârîh'in
ilk ve son
sayfaları
(Nuruosmaniye
Ktp., nr. 3059)

Frengi Kliniği'ne profesör olarak tayin edildi, 1939'da kendisine ordinaryüslük pâyesi verildi.

Hulusi Behçet, bütün dünyada "behcet hastalığı" adıyla bilinen bir hastalığı yaptığı uzun araştırmalar sonunda keşfetmiş ve çalışmalarını ilmî metotlarla temellendirerek tıp dünyasına takdim etmiş ve bugünkü ününe kavuşmuştur. Bu konudaki çalışmalarını 1936'da "Ağız ve Tenasül Uzuvarında Husûle Gelen Aftöz Tegayyürlerle Aynı Zamanda Gözde Görülen Virütik Olması Muhtemel Teşevvüşler Üzerine Mülâhazalar ve Mihraki İntan Hakkında Şüpheler" adlı makale ile Türk tıbbına, hemen sonra da dünya tıp âleminde takdim etti. Hakkında bütün dünyada binlerce makale neşredilip kitaplar yazılan ve milletlerarası sempozyumlar tertip edilen bu hastalığa Batı ülkelerinde az, Türkiye gibi diğer Akdeniz ülkeleriyle Japonya'da oldukça sık rastlanır. Virütik olduğu yönünde deliller bulunmakla birlikte meydana geliş sebebi bugün için hâlâ kesin olarak ortaya konulamamıştır. Dört major bulgusunu ağız ve genital bölgede açılan yaralarla deri ve göz bozuklukları teşkil eder; bunlardan başka eklem ve do-laşım, sindirim, sinir sistemleriyle diğer sistemlere ait minör kriterleri de mevcuttur. Hulusi Behçet bu hastalık hakkındaki çalışmalarına ilâve olarak man-tarlar üzerindeki araştırmaları dolayısıyla da Budapeşte'de toplanan milletler-arası dermatoloji kongresinde bir diploma ve plakette onurlandırılmış (1935), ayrıca "şark çıbanı" üzerindeki çalışmaları ve bu hastalığa ait "çivi belirtisi"ni

tarif etmesiyle de dikkat çekmiştir. Henüz verimli olacağı elli dokuz yaşında ölümünden sonra Türk ve dünya tıbbına katkıları dolayısıyla "Tübitak Bilim Ödülü" ile taltif edilmiştir.

Eserleri. Hulusi Behçet 1934'ten itibaren *Deri Hastalıkları ve Frengi Kliniği Araştırmaları* adlı bir mecmua neşretmeye başlamış ve bu arada *Dermatologische Wochenschrift* ve *Medizinischer Welt* gibi yabancı tıbbî mecmuaların editörler listesinde yer almıştır. Gerek yerli gerekse yabancı ilmî dergilerde 200'e yakın makale yayımlamıştır. Yayınlarında özellikle behcet hastalığı, şark çıbanı, mantar hastalıkları, ham-incir egzaması ve arpa uyuzu gibi hastalıklar üzerinde durmuş, bunların yanı sıra dermatolojinin hemen bütün alanları üzerinde araştırma yapmıştır. Başlıca eserleri şunlardır: 1. *Haleb veya Şark Çıbanlarının Diyatermi ile Tedâvisi* (İstanbul 1922, 1925). 2. *Emrâz-ı Cildiye ve Efrençiyede Laboratuvarın Kıymet ve Ehemmiyeti* (İstanbul 1923). 3. *Frengi Tedâvisi Hakkında Beynelmîlel Anketlerim* (İstanbul 1923). 4. *Was-sermann Hakkında Nokta-i Nazar ve Frengi Tedâvisinde Düşünceler* (N. Ramih ile birlikte, İstanbul 1924). 5. *Frengi Karha-i İbtidâiyyesi ve Serîri, Hurda-bînî Teşhisi* (İstanbul 1926). 6. *Memleketimizde Arpa Uyuzlarının Menşei Hakkında Etütler* (M. Hodara ve Süreyya ile birlikte, İstanbul 1927). 7. *İrsî Frengi Kliniği* (İstanbul 1929). 8. *Frengi Dersleri* (İstanbul 1936). 9. *Klinikte ve Pratikte Frengi Teşhisi ve Benzeri Deri Hastalıkları* (İstanbul 1940).

BİBLİYOGRAFYA:

Hulusi Behçet, "Ağız ve Tenasül Uzuyla-
rında Husule Gelen Aftöz Tegayyürlerle Ay-
nı Zamanda Gözde Görülen Virütik Olması
Muhtemel Teşevvüşler Üzerine Mülâhaza-
lar ve Mihraki İntan Hakkında Şüpheler",
Deri Hastalıkları ve Frengi Kliniği Araştırmaları,
sy. 4, İstanbul 1936, s. 1369 vd.; a.mlf.,
"Über rezidivierende, aphthöse, durch ein
virus verurachte Geschwüre an Mund am
Auge und an der Genitalien", *Dermatolo-
gische Wochenschrift*, sy. 105, Leipzig 1937,
s. 1152 vd.; A. C. Allen, *The Skin*, New York
1967, s. 319-323; T. Fitzpatrick, *Dermatology
in General Medicine*, New York 1971, s. 609;
A. Rook — D. S. Wilkinson, *Textbook of Dermo-
tology*, Oxford 1976, II, 1882-83; Adem Köşlü,
*Türk Deri Hastalıkları ve Frengi Bibliyograf-
yası*, İstanbul 1976, s. 66-78; *Uluslararası Beh-
çet Hastalığı Sempozyumu*, İstanbul 1977; Fa-
ruk Nemlioğlu, *Deri Hastalıkları*, İstanbul 1979,
s. 188-190; Ahmet Murat, *Klinik Dermatoloji
ve Veneroloji*, İstanbul 1987, s. 82-84; N. Se-
zer, "Isolation of virus as cause of Behçet's
Disease", *American Journal of Ophthalmol*, sy.
36, Chicago 1953, s. 301 vd.; "Behçet's Di-
sease", *Excerpt Medica*, sy. 476, Amsterdam
1985, s. 5-15; *Türkiye Klinikleri* (Behçet has-
talığı özel sayısı), sy. 5, Ankara 1985, s. 5 vd.;
A. Lütfü Tat, "Hocam Hulusi Behçet", a.e., s.
393 vd.

HASAN DOĞRUYOL

BEHİSNİ

(bk. BESNİ).

BEHİŞTİ

(bk. BİHİŞTİ).

BEHLÛL

(بهلول)

Allah aşkından dolayı
deli divane olan sûfî, mecnun ve
meczuplara verilen unvan.

"Güleç yüzlü ve cömert insan" anlamı-
na gelen behlûl (Arapça telaffuzu ile büh-
lûl, çoğulu behâlîl, bühlûlât), başlangıçta
her türlü hayır ve fazileti kendisinde to-
playan seçkin kişilerin sıfatı veya özel isim
olarak kullanılmıştır. II. (VIII.) yüzyıldan
itibaren ise nâdir görülen ve sonraki de-
virlerde sayıları giderek artan mecnun
ve meczup ermişlerin unvanı olarak kul-
lanılmaya başlanmıştır.

Tasavvufî anlayışa göre behlûller, Al-
lah'tan kalplerine gelen vârid* ve tecel-
lî*lerle akıl ve şuurlarını yitirmişlerdir.
İbnü'l-Arabî bu şekilde ilâhî cezbeyle tu-
tulanlardan bazılarının bir daha kendilerine
gelemediğini, yemeden içmeden
ölene kadar öylece kaldıklarını söyler.

Menkıbeye göre dört yıl yemeden içme-
den kendinden geçmiş bir halde kalan
Ebû İkâl el-Mağribî bunlardandır. Ab-
bas el-Mecnûn ise ayda ancak bir defa
yabani meyve ve bitki yiyerek yaşardı.
Bazı behlûller cezbeyle kapıldıktan son-
ra kısmen kendilerine gelirler. Bunlar
yer, içer, maddî ihtiyaçlardan zaruri olan-
larını karşılar, ancak akıl ve şuurları ye-
rinde olmadığı için dünya işleriyle ilgilen-
mezler. Mutasavvıfların ma'tûh, me'hûz,
mecnun ve ebleh gibi adlar verdikleri
asıl ukalâ-yi mecânîn (deli görünüşlü akıl-
lılar) ve behlûller bunlardır. Bunların ba-
zıları ilâhî tecellinin tesir ve hâkimiye-
tinden çıkarak normal hayata dönerler.

Behlûl ve meczupların, ansızın karşı-
laştıkları ilâhî cezbe ve tecelli sebebiyle
akıl ve şuurlarını kaybetmiş görünmele-
rine rağmen, aslında akıl ve şuurları sak-
lı bir halde mevcut olup Hakk'ı temaşa
ve ilâhî güzelliği seyretme halinde bu-
lunduklarına inanılır. Kendilerine mah-
sus birtakım hal ve hareketleri olan behlûl-
ler gayba ait acayip haberler verirler.
Görünürde bir sebep yokken kakhaha
atmak bunların en belirgin tavırlarıdır.
İbnü'l-Arabî bir behlûle aklını nasıl kay-
bettığını sorunca behlûl kakhahayı bas-
mış ve, "Asıl deli sensin, öyle olmasay-
dın akli olmayan birine aklını nasıl kaçı-
rдың diye sorar mıydın?" demişti. Behlûl-
ler başkalarına kapalı olan gerçekleri ve
gelecekteki olayları bildiklerine inandık-
ları için kendilerince bu bilgiden mah-
rum olan insanların davranışlarına, gaf-
let ve cehaletlerine bakıp mânalı bir şe-
kilde gülerler; böylece muhataplarını
uyarmak ve onlara gerçeği göstermek
isterler. Bununla beraber neşeli ve gü-
leç yüzlü behlûller bulunduğu gibi hü-
zûnlü ve çatık kaşlı behlûller de vardır.
Şeybân el-Musâb (Dertli Şeyban) ile Ebû
Nasr el-Musâb böyle behlûllerdendi. İb-
nü'l-Arabî bir behlûlün neşeli veya mah-
zun, yahut yarı neşeli yarı hüznü ol-
masını ilk gelen vâridin ve tecellinin özeli-
ğiyle açıklar. Ona göre Allah'ın "bâsıt"
isminin tecellisiyle kendinden geçen behlûl
neşeli, "kâbız" isminin tecellisiyle ken-
dinden geçen behlûl hüznü olur.

Behlûller yalnızlığı sever, umumiyetle
harabelerde, viranelerde, mezarlıklarda,
mağaralarda ve sazlıklarda yaşarlar.
Zünnûn el-Misrî, Lübnan'da Likâm da-
ğında gördüğü bir behlûlün, sükût ha-
linde olmaktan hoşlandığını, sorulan so-
rulara cevap vermediğini, sözlerinin tam
olarak anlaşılmadığını, üstü başı peri-
şan, saç sakalı birbirine karışmış, dal-

gın, şaşkın ve üzgün bir vaziyette oldu-
ğunu söyler. Meşhur behlûllerden Lok-
mân-ı Serahsî ile Ma'sûk-ı Tûsî son de-
rece acayip halleriyle dikkat çekmişler-
dir. Zayıf nahif ve benzi soluk behlûller-
in sırtlarına giydikleri cübbenin üzerin-
de ekseriya "alınmaz ve satılmaz" iba-
resi yazılı olurdu.

Hiçbir kayda tâbi olmadan serbestçe
konuşan behlûllerin sözleri nükteli ve
anamlı olur. Bazan nesir, bazan şiir ha-
linde son derece veciz ve hâkimane söz
söyledikleri için bir çeşit hâkîm ve halk
filozofu sayılırlar. Tasavvuf tarihinde ilk
defa behlûl diye tanınan Sa'dûn ile Beh-
lûl-i Dâ'nâ hayat dersi veren nükteli söz
ve davranışlarıyla meşhur olmuşlardır.
Behlûllerin bu çeşit eğitici söz ve men-
kıbeleri *Hilyetü'l-evliyâ** ve *Şifâtü's-
şafve* gibi tasavvufî eserlerden başka
İbn Kuteybe'nin *Uyûnü'l-ağbâr*'ında,
İbn Abdülberr'in *el-İkdu'l-ferid*'inde
ve Lâmiî Çelebi'nin *Letâifnâme*'sinde de
nakledilmiştir. Behlûllere ait vecize ve
menkıbelerin tasavvuf dışı kaynaklarda
da yer alması, bunların tesir alanının ge-
nişliğini göstermesi bakımından önem-
lidir.

Erkek behlûllerden başka Reyhâne el-
Mecnûne, Meymüne el-Mecnûne, Zehrâ
el-Vâlihe ve Buhte gibi kadın behlûller
de vardır. Rivayete göre temizliğe titiz-
likle riayet eden Buhte, kendinden geç-
tiği zaman kılamadığı namazları daha
sonra kazâ ederdi. Çobanlık yapan Mey-
müne'nin ise kurtla koyunları bir arada
barındırdığı, "Ben Allah ile barış yaptığ-
ım için kurtlar da koyunlarla barış yap-
tı" dediği nakledilir. Hasan b. Muham-
med en-Nisâbü'rî *Ukalâ'u'l-mecânîn*
adlı eserinde behlûller hakkında geniş
bilgi vermiştir.

Behlûl kelimesi özel isim olarak da kul-
lanılmıştır. Zehebî *Mizânü'l-i-tidâl*'de
mecnun olmadıkları halde behlûl adını
alan birkaç kişinin adını nakleder. Beh-
lûl unvanı sûfî olmayan fakih ve muhad-
dislere de verilmekteydi. İmam Mâlik'in
talebesi ve Kayrevan fakihî Ruaynî, Ha-
nefî fakihlerinden Trabluslu Ca'fer b.
Ebû Yahyâ behlûl unvanını almışlardı.
Şeyh Abdülganî en-Nablûsî'nin müridi
şair ve edip Abdurrahman el-Behlûl de
bu lakapla tanınmıştı.

Başlangıçta genellikle behlûl, mecnun
ve ma'tûh, sonraları daha çok meczup
diye bilinen bu zümre mensupları bir ba-
kırda abdal*lara benzerler. İbn Haldûn'a
göre akıllılardan çok delilere benzeyen,
bununla beraber velîlerin makamlarına